

Nr 23

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt att utvinna atomenergi m. m. (atomenergilag), m. m.

Genom en den 27 april 1956 dagtecknad proposition, nr 178, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) L a g

om rätt att utvinna atomenergi m. m. (atomenergilag)

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Ej må någon utan tillstånd av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förvärva, innehava, överlåta, bearbeta eller eljest taga befattning med uran, plutonium eller annat ämne, som användes såsom bränsle (atombränsle) i anläggning för utvinning av atomenergi (atomreaktor), eller förening vari sådant ämne ingår.

Vad nu sagts skall gälla jämväl i fråga om torium och annat ämne, som är ägnat att omvandlas till atombränsle, ävensom förening vari sådant ämne ingår så ock beträffande atombränsle, som använts i atomreaktor.

Om rättighet att för utvinnande av uran eller torium eller förening vari något av dessa ämnen ingår eftersöka och bearbeta samt tillgodogöra sig mineralfyndighet gäller vad därom är särskilt stadgat.

2 §.

Utan tillstånd av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer må ej någon uppföra, innehava eller driva atomreaktor eller anläggning för bearbetning av ämne eller förening som avses i 1 §.

3 §.

Ej må utan tillstånd av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer ur riket föras ämne eller förening som avses i 1 §, mineral med

halt av sådant ämne, vad som framställts av sådant ämne eller vara i vilken sådant ämne ingår.

4 §.

Tillstånd som avses i 1—3 §§ må begränsas till att avse viss tid.

Vid meddelande av tillstånd så ock under tillståndets giltighetstid må uppställas de villkor som finnas påkallade av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt.

Tillstånd må återkallas, om uppställt villkor icke iakttages eller eljest synnerliga skäl äro därtill.

5 §.

Tillsyn å efterlevnaden av vad i 1—3 §§ stadgas samt av villkor som meddelats med stöd av 4 § utövas av myndighet som Konungen bestämmer.

Om tillsyn över innehav av och arbete med radioaktivt ämne gäller jämväl vad därom är särskilt stadgat.

6 §.

Tillsynsmyndigheten äger att efter anfordran erhålla de upplysningar och handlingar som erfordras för tillsynens utövande. Myndigheten äger ock meddela de föreskrifter som finnas erforderliga för att trygga efterlevnaden av uppställt villkor.

Den som har att öva tillsyn skall äga tillträde till anläggning eller plats, där verksamhet som avses i 1 eller 2 § bedrivs, samt äga rätt att göra sig underrättad om förhållande som är av betydelse för tillämpningen av denna lag eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter.

7 §.

Bryter någon mot vad i 1 eller 2 § stadgas eller iakttager han icke villkor som meddelats med stöd av 4 §, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader eller, om brottet är grovt, med fängelse eller straffarbete i högst två år. Samma lag vare där någon i strid med 3 § ur riket utför eller söker utföra ämne eller annat som avses i 3 §.

8 §.

Har någon brutit mot vad i 1 eller 2 § stadgas, skall, om det ej är uppenbart obilligt, i 1 § avsett ämne eller förening, som han därvid innehaft, bearbetat eller eljest tagit befattning med, förklaras helt eller delvis förverkat till kronan. Innehar han icke längre ämnet eller föreningen, må i stället värdet förklaras förverkat. Samma lag vare beträffande ämne eller annat som någon i strid med vad i 3 § stadgas utfört eller sökt utföra ur riket.

9 §.

Den som underlåter att ställa sig till efterrättelse vad tillsynsmyndigheten med stöd av 6 § fordrar eller föreskriver eller ock i fall som i nämnda paragraf avses uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar tillsynsmyndigheten oriktig uppgift, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

10 §.

Har någon underlåtit att ställa sig till efterrättelse villkor, som avses i 4 §, eller att efterkomma anfordran eller föreskrift, som tillsynsmyndigheten meddelat med stöd av 6 §, äger tillsynsmyndigheten förelägga lämpligt vite.

11 §.

Den som har eller haft att utöva tillsyn å efterlevnaden av denna lag eller med stöd av lagen meddelade villkor eller föreskrifter eller anlitats som biträde vid tillsynsverksamhetens utövande eller som eljest tagit befattning med ärende, som avses i denna lag, må ej röja eller obehörigen nyttja yrkeshemlighet, som därigenom blivit känd för honom, och ej heller, där det ej kan anses påkallat i tjänstens intresse, yppa arbetsförfarande eller affärsförhållande, vilket sålunda blivit honom kunnigt. Bryter någon här-
emot, straffes med dagsböter eller fängelse.

12 §.

Brott som avses i 7 eller 9 § må ej åtalas av allmän åklagare, där det ej av tillsynsmyndigheten anmäles till åtal.

Brott som i 11 § sägs må åtalas av allmän åklagare allenast efter angivelse av målsägande.

13 §.

Över beslut av myndighet enligt denna lag må klagan föras hos Konungen genom besvär, som skola ingivas till handelsdepartementet.

Beslut av tillsynsmyndigheten skall lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan, där ej annorlunda förordnas.

14 §.

De föreskrifter som finnas erforderliga för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1956, men redan dessförinnan må meddelas beslut om tillstånd som avses i lagen.

2) L a g

**om ändrad lydelse av 9 kap. lagen den 28 maj 1886 (nr 46)
angående stenkolsfyndigheter m. m.**

Härigenom förordnas, att 66 och 67 §§ lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m.¹ skola upphöra att gälla, att nuvarande 68 och

¹ Senaste lydelse, se beträffande lagens överskrift SFS 1933:180 samt beträffande 63 och 65—69 §§ SFS 1953:210.

69 §§ samma lag skola erhålla beteckningarna 66 och 67 §§ samt att sistnämnda två paragrafer ävensom 63 och 65 §§ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

63 §.

Rättighet att för utvinnande av uran, torium eller beryllium eller förening, vari *någon* av dessa *metaller* ingår, eftersöka och bearbeta fyndighet av uranhaltigt, toriumhaltigt eller berylliumhaltigt mineral är beroende på koncession, som meddelas av Konungen. Koncession må begränsas att avse endast rätt till fyndighetens undersökning.

Vad i — — — — — liknande åtgärder.
Koncession må — — — — — därtill äro.

65 §.

Vad förut i denna lag stadgas om rätt för koncessionsinnehavare att tillgodogöra sig mineraliska ämnen, som icke avses med koncessionen, skall icke gälla uran, torium eller beryllium eller förening, vari *någon* av dessa *metaller* ingår.

68 §.

Den som, i annat fall än i 63 § andra stycket sägs, utan koncession för ändamål, som avses i 63 § första stycket, eftersöker eller bearbetar fyndighet av uranhaltigt, toriumhaltigt eller berylliumhaltigt mineral *eller utan tillstånd bearbetar uran, torium eller beryllium eller förening, vari någon av dessa metaller ingår, så som i 66 § sägs*, straffes högst med straffarbete i två år.

Samma lag vare, där någon i strid mot 67 § första stycket ur riket utför

(Föreslagen lydelse)

63 §.

Rättighet att för utvinnande av uran, torium eller beryllium eller förening, vari *något* av dessa *ämnen* ingår, eftersöka och bearbeta fyndighet av uranhaltigt, toriumhaltigt eller berylliumhaltigt mineral är beroende på koncession, som meddelas av Konungen. Koncession må begränsas att avse endast rätt till fyndighetens undersökning.

65 §.

Vad förut i denna lag stadgas om rätt för koncessionsinnehavare att tillgodogöra sig mineraliska ämnen, som icke avses med koncessionen, skall icke gälla uran, torium eller beryllium eller förening, vari *något* av dessa *ämnen* ingår.

66 §.

Den som, i annat fall än i 63 § andra stycket sägs, utan koncession för ändamål, som avses i 63 § första stycket, eftersöker eller bearbetar fyndighet av uranhaltigt, toriumhaltigt eller berylliumhaltigt mineral, straffes högst med straffarbete i två år.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

eller söker utföra material eller vara, som där sägs.

69 §.

Uran, torium eller beryllium eller förening, vari någon av dessa metaller ingår, som, i annat fall än i 63 § andra stycket sägs, utvunnits utan koncession, tillfaller kronan.

Har någon brutit mot vad i 66 § stadgas, är vad som därvid framställt så ock förråd av den ifrågavarande metallen, av förening av metallen eller av mineral med halt av metallen, som han innehar, förverkat till kronan.

Det som någon i strid mot 67 § första stycket utfört eller sökt utföra ur riket vare ock förverkat till kronan.

67 §.

Uran, torium eller beryllium eller förening, vari något av dessa ämnen ingår, som, i annat fall än i 63 § andra stycket sägs, utvunnits utan koncession, tillfaller kronan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1956.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås — i anslutning till de allmänna riktlinjer för utvecklingsarbetet på atomenergiområdet, vilka framlägges för riksdagen genom proposition nr 176 — viss lagstiftning i syfte att skapa möjligheter till erforderlig kontroll och tillsyn över verksamheten på atomenergiområdet.

Sålunda framlägges förslag till lag om rätt att utvinna atomenergi m. m. (atomenergilag). Enligt denna lag skall fordras särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer för förvärv, innehav, överlåtelse och bearbetning av och annan befatning med samt utförelse av uran, plutonium eller annat ämne, som användes såsom atombränsle i atomreaktor, eller förening vari sådant ämne ingår. Detsamma skall gälla i fråga om torium och annat ämne, som är ägnat att omvandlas till atombränsle, ävensom förening vari sådant ämne ingår så ock beträffande atombränsle som använts i atomreaktor. Särskilt tillstånd skall även fordras för uppförande, innehav och drift av atomreaktor eller anläggning för bearbetning av

använt atombränsle m. m. Lagen innehåller också vissa allmänna regler om sådana tillstånd samt bestämmelser rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen och med stöd av denna meddelade föreskrifter ävensom ansvarsbestämmelser m. m.

Därjämte föreslås vissa ändringar i lagen angående stenkolsfyndigheter m. m. Ändringarna innebär bl. a. att bestämmelserna i 9 kap. stenkolslagen om bearbetning och export av uran m. m. överflyttas till atomenergilagen.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för de genom propositionen framlagda förslagen får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade chefen för handelsdepartementet den 21 december 1955 särskilda sakkunniga — 1955 års atomenergiutredning — med uppgift att verkställa utredning och avgiva förslag beträffande arbetsuppgifterna inom atomenergiområdet m. m. Samtidigt påbörjades inom justitiedepartementet en utredning med syfte att såsom komplement till gällande koncessionslagstiftning om utvinning, bearbetning och export av uran m. m. framlägga förslag till en tillståndslagstiftning, avseende uppförande, anskaffning och drift av atomreaktorer samt befattning med atombränslen m. m. Sedan denna utredning slutförts, har till atomenergiutredningen överlämnats en inom justitiedepartementet upprättad promemoria med förslag till lagstiftning på atomenergiområdet.

Atomenergiutredningen har numera slutfört sitt arbete samt avgivit betänkande med förslag rörande atomenergien (SOU 1956: 11). Vid detta betänkande har som bilaga fogats den inom justitiedepartementet utarbetade promemorian.

Atomenergiutredningens betänkande innefattar — förutom det förslag till lagstiftning jämte motiv därtill som framlagts i departementspromemorian — synpunkter på målsättningen för atomenergiverksamheten i vårt land de närmaste 10—20 åren samt på atomenergiverksamhetens organisation och bedrivande ävensom förslag i organisatoriskt avseende. I fråga om lagstiftningen har utredningen anslutit sig till förslagen i departementspromemorian. I anslutning härtill har utredningen angivit vissa allmänna riktlinjer, efter vilka den med lagförslaget avsedda tillståndsgivningen skall ske. Slutligen har utredningen behandlat vissa säkerhetsfrågor.

Gällande bestämmelser m. m.

Av betydelse i förevarande sammanhang är i främsta rummet vissa under senare tid tillkomna stadganden i *lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m.* Enligt denna lag fordras koncession av Kungl. Maj:t för eftersökande, bearbetande och tillgodogörande av vissa fyndigheter. Koncession innebär i princip, att koncessionsinnehavaren erhåller uteslutan-

de rätt att inom det område koncessionen omfattar eftersöka, bearbeta och tillgodogöra sig fyndigheten i fråga.

Stenkolslagen avsåg ursprungligen endast stenkolsfyndigheter (1—5 kap.), men genom senare vid skilda tillfällen införda tillägg till lagen har den erhållit tillämpning jämväl å saltfyndigheter (6 kap.), olje- och gasfyndigheter (7 kap.) och alunskifferfyndigheter (8 kap.). År 1945 tillkom ett 9 kap. (63—69 §§), i vilket upptagits bestämmelser angående utvinning och användning av uran m. fl. för framställning av atomenergi betydelsefulla ämnen; sedermera har vissa ändringar och tillägg gjorts i detta kapitel.

Uranlagstiftningen i 9 kap. stenkolslagen bryter så till vida systematiken i lagen att den avser icke endast rätten att eftersöka samt bearbeta och tillgodogöra fyndigheter utan även rätten att bearbeta utvunnet uran m. m. och föra detsamma ur riket.

Före 1945 års lagstiftning tillkom rätten att tillgodogöra sig uranhaltiga mineral i princip jordägaren. Uran tillhörde nämligen icke de inmutningsbara mineralen, vilkas tillgodogörande reglerades av gruvlagen, och tillgodogörande av uran var ej beroende av koncession enligt stenkolslagen.

Genom lagstiftningen 1945 tillkom i huvudsak de nuvarande bestämmelserna, som dock vid detta tillfälle gjordes tillämpliga endast på uranhaltigt mineral. Ändringar har därefter skett i huvudsakligen följande hänseenden: Genom en år 1947 vidtagen ändring i 64 § utvidgades rätten att inom skyddsområde enligt 13 § 1 mom. stenkolslagen utnyttja uranfyndighet. År 1950 bestämdes att koncession ej skulle erfordras för att verkställa borring eller sprängning eller upptaga provgröpar eller vidtaga andra liknande åtgärder i syfte enbart att erhålla prov för analys; koncession skulle vidare kunna beviljas efter ett förenklat förfarande, då koncessionen endast avsåg rätt till fyndighetens undersökning; föreskrifterna om utförsel förbud ändrades så, att Kungl. Maj:t ägde meddela tillstånd till utförsel under förutsättning att annat med hänsyn till användningen jämförbart material infördes till riket i stället för vad som utfördes. Slutligen gjordes lagstiftningen år 1953 tillämplig på torium och beryllium, vilka sålunda underkastades liknande kontroll som den vilken gällde i fråga om uran.

Avsikten med lagstiftningen om fyndigheter av uranhaltigt mineral m. m. är att staten skall kunna utöva kontroll över utnyttjandet av tillgångarna av uran m. m. och användningen av ämnena. I förstnämnda hänseende utövas kontrollen på det sättet att befogenheten att bearbeta fyndigheter med sådana ämnen gjorts beroende av tillstånd av Kungl. Maj:t. Vidare regleras bearbetandet av ämnena och exporten. Med hänsyn till vikten av sträng statlig kontroll har föreskrivits att Kungl. Maj:t äger, när skäl därtill är, återkalla meddelad koncession. En liknande bestämmelse finnes beträffande bearbetandet.

I 63 § första stycket stenkolslagen återfinns det grundläggande stadgandet, att rättighet att för utvinnande av uran, torium eller beryllium eller förening, vari någon av dessa metaller ingår, eftersöka och bearbeta fyndighet av uranhaltigt, toriumhaltigt eller berylliumhaltigt mineral är be-

roende på koncession, som meddelas av Kungl. Maj:t. Koncession må begränsas att avse endast rätt till fyndighetens undersökning. Från bestämmelserna i första stycket meddelas i andra stycket ett undantagsstadgande av innebörd, att borrhning, sprängning, upptagande av provgropar och vidtagande av andra liknande åtgärder får ske utan koncession, om åtgärderna avser endast att erhålla prov ur fyndighet av uranhaltigt, toriumhaltigt eller berylliumhaltigt mineral för analys. I tredje stycket stadgas, att koncession må av Kungl. Maj:t återkallas, när skäl därtill är.

I 64 § har skett hänvisning till åtskilliga stadganden i lagen vilka gäller för andra slag av fyndigheter än sådana av uranhaltigt, toriumhaltigt och berylliumhaltigt mineral. Därjämte har meddelats vissa bestämmelser som innebär avvikelser från de stadganden till vilka sålunda hänvisats. Härigenom regleras bl. a. frågorna om förfarandet i koncessionsärende, om konkurrens mellan flera sökande, om ersättning till jordägare, om konkurrens med inmutning, om frånträdande av koncession och om återställande av inlöst mark till jordägaren.

Bland hänvisningarna i 64 § bör särskilt uppmärksammas hänvisningarna till 56 § andra stycket samt till 10 och 58 §§. Enligt 56 § andra stycket skall vid koncession fogas de föreskrifter som finns påkallade för att förebygga att annat industriellt företag hindras i sin utveckling eller som eljest är erforderliga ur allmän eller enskild synpunkt. Genom hänvisningen till 10 och 58 §§ regleras den närmare omfattningen av den rätt koncessionen medför.

Med hänsyn till de olika sätt på vilka å ena sidan uranhaltigt mineral och å andra sidan toriumhaltigt och berylliumhaltigt mineral kan förekomma har det ansetts erforderligt att beträffande uran genom hänvisning till 58 § anknyta till den för alunskiffer stadgade särskilda ordningen och beträffande de två övriga ämnena genom hänvisning till 10 § anknyta till den för stenkol stadgade ordningen. Enligt båda dessa paragrafer stadgas, att den som erhållit koncession äger uteslutande rätt att, med de inskränkningar och villkor lagen innehåller, inom det område koncessionen omfattar eftersöka samt bearbeta och tillgodogöra sig därstädes befintlig fyndighet av ämnet i fråga ävensom att i samband därmed tillgodogöra sig vissa andra närmare angivna mineraliska ämnen. I 65 § göres emellertid det undantaget, att rätten för koncessionsinnehavare att tillgodogöra sig mineraliska ämnen, som icke avses med koncessionen, icke skall gälla uran, torium eller beryllium eller förening vari någon av dessa metaller ingår. I detta sammanhang bör också erinras om att 52 § första stycket gruvlagen stadgar, att gruvinnehavare må inom utmål bryta icke inmutningsbara mineraliska ämnen i den mån sådant erfordras för grubarbetets ändamålsenliga bedrivande i fråga om de inmutningsbara mineralen, men att enligt lagrummets sista stycke undantag härifrån gjorts för uran, torium eller beryllium eller förening vari någon av dessa metaller ingår. En motsvarande undantagsregel med avseende å äldre gruvor återfinnes under punkt 7 i övergångsbestämmelserna till gruvlagen.

I 9 kap. stenkolslagen har vidare upptagits bestämmelser som reglerar användningen av uran, torium eller beryllium. Sålunda stadgas i 66 §, att uran, torium eller beryllium eller förening vari någon av dessa metaller ingår ej må utan Kungl. Maj:s tillstånd bearbetas för tekniskt eller vetenskapligt bruk. Även frågan om export är reglerad. I 67 § föreskrives nämligen att utan Kungl. Maj:ts tillstånd ej må ur riket föras a) uran, uranförening, uranhaltigt mineral eller ämne som framställts av uran, b) torium, toriumförening, toriumhaltigt mineral eller ämne som framställts av torium, c) beryllium, berylliumförening, berylliumhaltigt mineral eller ämne som framställts av beryllium, och d) vara i vilken torium eller beryllium ingår. Beträffande material som avses under a) och b) må sådant tillstånd till utförelse meddelas allenast under förutsättning att annat med hänsyn till användningen jämförbart material införes till riket i stället för vad som utföres eller, då fråga är om uranhaltigt eller toriumhaltigt mineral, att uran eller torium eller förening vari någon av dessa metaller ingår, förekommer i så ringa mängd att tillgodogörandet därav ej kan äga rum.

I 68 § finns bestämmelser om straff för eftersökande och bearbetande av fyndighet av ifrågavarande mineral utan koncession, för bearbetande utan tillstånd av förevarande metaller eller förening vari någon av dem ingår samt för utförelse eller försök till utförelse utan tillstånd av material eller vara som i 67 § sägs. I 69 § har upptagits regler om förverkande i vissa fall m. m.

Det må i detta sammanhang anmärkas, att Kungl. Maj:t den 4 december 1953 utfärdat *kungörelse med vissa bestämmelser om användning och utförelse av uran, torium och beryllium m. m.* I denna kungörelse har med stöd av 66 och 67 §§ stenkolslagen för vissa fall lämnats generellt tillstånd till bearbetning och export av uran m. m. Sålunda stadgas i 1 § i kungörelsen att uran, torium eller beryllium eller förening, vari någon av dessa metaller ingår, må för vetenskapligt bruk bearbetas vid universitet, högskola, forskningsanstalt eller liknande vetenskaplig institution. Enligt 2 § må torium eller beryllium eller förening, vari någon av dessa metaller ingår, för tekniskt bruk bearbetas för framställning av aktiveringsmassor för elektroder till gasurladdningslampor, gasurladdningsrör eller elektronrör, glödnät och glödstrumpor, högeldfasta laboratorieutensilier, lysämnen samt av annan vara i vilken halten av torium eller beryllium icke överstiger tre procent av varans vikt. Slutligen stadgas i 3 § att mineral med en uranhalt eller toriumhalt av högst 50 gram per ton eller med en berylliumhalt av högst 1 000 gram per ton ävensom i 2 § angivna varor samt ädelstenar med berylliumhalt må utföras ur riket; dock skall iakttagas vad i kungörelsen den 9 juni 1950 angående allmänt exportförbud eller eljest finns stadgat om förbud mot eller villkor för utförelsen.

Bestämmelser som är tillämpliga på framställning av atomenergi finns vidare i *lagen den 6 juni 1941 om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.* Enligt 1 § i denna lag avses sålunda med radiologiskt arbete bl. a. arbete vari ingår bruk av radioaktivt ämne överstigande viss myckenhet, som medi-

cinalstyrelsen äger fastställa. Vidare stadgas i samma paragraf, att radiologiskt arbete må bedrivas allenast efter tillstånd av medicinalstyrelsen och att tillstånd av medicinalstyrelsen även fordras för innehav, utan samband med radiologiskt arbete, av radioaktivt ämne överstigande den av medicinalstyrelsen fastställda myckenheten. Enligt 3 § äger medicinalstyrelsen föreskriva skyldighet att iakttaga av styrelsen meddelade särskilda bestämmelser. Gäller tillståndet bedrivande av radiologiskt arbete, skall dessa särskilda bestämmelser avse att vinna största möjliga trygghet mot att skada genom inverkan av strålning från radioaktivt ämne tillskyndas någon som är sýselsatt i arbetet. Är fråga om innehav av radioaktivt ämne, skall bestämmelserna åsyfta att ämnet så förvaras, att ej skada tillskyndas någon genom de därifrån utgående strålarna. Över ansökan om tillstånd skall medicinalstyrelsen enligt 5 § inhämta utlåtande av radiofysiska institutionen vid karolinska sjukhuset. I 6 § stadgas att tillsyn å efterlevnaden av lagen och med stöd av densamma meddelade föreskrifter utövas, under medicinalstyrelsens överinseende och ledning, av radiofysiska institutionen och vid institutionen anställda befattningshavare (tillsyningsmän). I lagen har vidare upptagits regler om hur tillsynen skall ske och om befogenhet för medicinalstyrelsen att vid behov förordna att anläggning för radiologiskt arbete skall sättas ur bruk och att återkalla meddelade tillstånd samt straffbestämmelser.

I detta sammanhang bör nämnas att chefen för inrikesdepartementet år 1951 jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat särskilda sakkunniga för att verkställa utredning om radiofysiska institutionens organisation, tillsynsverksamhet m. m. Enligt direktiven för utredningen bör de sakkunniga bl. a. överväga huruvida i fortsättningen tillsynsverksamheten lämpligen bör vara förlagd till en institution vilken även är avsedd för forskning och medverkan i sjukvårdsarbetet, i synnerhet om man beaktar att atomenergiforskningens utveckling kan föra med sig en ytterligare ökning av tillsynsverksamheten. Med stöd av vad som kan framkomma med avseende på behovet av en statlig tillsyn inom strålskyddsområdet har utredningen att verkställa en granskning av lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m. i avsikt att bringa densamma i överensstämmelse med numera föreliggande behov. De sakkunniga, som antagit namnet 1951 års strålskyddskommitté, beräknas slutföra sitt arbete under innevarande år.

Med hänsyn särskilt till rikets försvar har på atomenergiens område i viss utsträckning införts tystnadsplikt. Flertalet föreskrifter härom har meddelats i administrativ ordning och är av hemlig natur. Huvudbestämmelserna på området återfinnes i ett hemligt *kungl. brev den 23 maj 1947 till atomkommittén angående skydd för atomenergiforskning*. Med stöd av innehållet i detta brev har atomkommittén i samråd med chefen för försvarsstabens och civilförsvarsstyrelsen utfärdat anvisningar rörande skyddsåtgärder kring de delar av atomenergiforskningen som skall vara föremål för sekretess. Dessa anvisningar tager sikte på försvarssynpunkterna. Vidare har atomkommittén i samråd med chefen för försvarsstabens och försvarets forskningsanstalt upprättat en hemlig *promemoria angående sådana sak-*

förhållanden inom den målbundna atomenergiforskningen, som med hänsyn till rikets försvar icke bör offentliggöras.

Bestämmelser om tystnadsplikt av intresse i förevarande sammanhang har även meddelats i *lagen den 29 november 1946 med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret*. Där i stadgas att uppfinning, som har särskilt avseende å krigsmateriel — varmed enligt uttalande i motiven även åsyftas uppfinningar som avser frigörande av atomenergi — och tillkommit här i riket eller tillhör någon som är bosatt härstädes, ej må offentliggöras eller, när den icke är offentliggjord, göras till föremål för ansökan om patent eller annan skydds rätt i främmande land eller eljest yppas, där ej annat följer av vad i lagen sägs.

Vid sidan av de nu anmärkta föreskrifterna finnes på skilda håll i lagstiftningen vissa bestämmelser av betydelse för sekretessen på atomenergiens område. Här må sålunda erinras om stadgandena i *strafflagen* angående straff för spioneri, obehörig befattning med hemlig uppgift samt olovlig underrättelseverksamhet.

Av intresse i förevarande sammanhang är slutligen också vissa bestämmelser om *allmänna handlingar*. Enligt 2 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen gäller såsom huvudregel, att varje svensk medborgare skall äga fri tillgång till allmänna handlingar. I denna rätt må gälla allenast vissa i nämnda paragraf särskilt angivna inskränkningar, vilka skall i särskild lag noga angivas. Så har skett i *lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma handlingar*, den s. k. sekretesslagen.

I sekretesslagen uppräknas ett 20-tal grupper handlingar berörande militära förhållanden och civilförsvaret, beträffande vilka Kungl. Maj:t äger förordna att de skall hållas hemliga under viss tid. På samma sätt äger Kungl. Maj:t förordna om sekretess under högst femtio år i fråga om handlingar rörande den allmänna ekonomiska försvarsberedskapen m. m.

I 21 § sekretesslagen föreskrives beträffande handlingar rörande statlig utredning, kontroll eller stödverksamhet med avseende å näringslivet, att Kungl. Maj:t äger, i den mån handlingarna innefattar sådana upplysningar om enskilda företags eller sammanslutningars affärs- eller driftförhållanden vilkas offentliggörande kan lända vederbörande företag eller sammanslutning till men, förordna att handlingarna ej må utlämnas förrän viss tid förflutit från deras datum.

Med stöd av bemyndiganden i sekretesslagen har Kungl. Maj:t utfärdat kungörelser med förordnanden på försvarsväsendets område och på civilförsvarets område samt om inskränkning i rätten att utbekomma allmänna handlingar rörande folkhushållningen vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Vidare har Kungl. Maj:t genom kungörelsen den 4 januari 1939 (nr 7) meddelat förordnande jämlikt bl. a. 21 § sekretesslagen på civilförvaltningens område.

Departementspromemorian

I den allmänna motiveringen för en lagstiftning på atomenergiområdet erinras i promemorian inledningsvis, att anledningen till de hittillsvarande bestämmelserna i stenkolslagen om statlig kontroll över utvinningen och användningen av uran, torium och beryllium var den betydelse som de nämnda ämnena fått för utvinning av atomenergi och de konsekvenser ur försvars- och utrikespolitiska synpunkter som följde därav. I promemorian framhålles, att de skäl som föranlett lagstiftningen allttjämt föreligger. Vidare anföres, att den snabba utvecklingen på atomenergiens område under senare år gjort att även andra synpunkter kommit i förgrunden. Forskningen och utvecklingen har sålunda i högre grad än tidigare inriktats på atomenergiens fredliga användning. Atomkraftanläggningar för elkraft är för närvarande under uppförande i flera länder, främst i Förenta Staterna, Sovjetunionen och England. Även i vårt land föreligger ganska långt framskridna planer på att uppföra atomreaktorer för praktiskt bruk. För förverkligandet av dessa planer krävs stora insatser, och en samordning av disponibla finansiella, personella och tekniska resurser måste ske. Driften av atomreaktorer är vidare förenad med betydande risker och det är ett allmänt intresse att säkerhetssynpunkterna blir tillgodosedda i det fortsatta arbetet på atomenergiens område. Även nu anförda förhållanden talar för att staten, såsom hittills, utövar kontroll över utvinningen och användningen av uran och andra ämnen av betydelse för framställningen av atomenergi samt att kontrollen får avse också uppförande, innehav och drift av atomreaktorer samt åtgärder med använt atombränsle.

Även ytterligare skäl talar enligt promemorian för att utvinningen av atomenergi skall i vårt land, liksom i andra länder, ske under statlig kontroll. Sålunda har på senare tid vissa förberedelser gjorts för att åstadkomma ett närmare samarbete mellan olika länder på atomenergiens område. Sverige har i stor utsträckning deltagit i dessa förberedelser. Detta samarbete avses i första hand skola ske mellan regeringarna. Ett sådant samarbete erbjuder stora fördelar ur skilda synpunkter och det finns ej anledning antaga annat än att Sverige även i fortsättningen skall komma att delta däri. Det sålunda inledda internationella samarbetet förutsätter uppenbarligen att utvecklingen på atomenergiens område inom landet sker under statlig tillsyn.

Härefter diskuteras i promemorian huruvida de i 9 kap. stenkolslagen meddelade bestämmelserna om fyndigheter av uranhaltigt mineral m. m. helt eller delvis bör ingå i en ny lag. Därvid uttalas, att det i och för sig skulle vara motiverat att förelaga en allmän översyn av stenkolslagen. En sådan översyn bör emellertid enligt promemorian föregås av en särskild utredning, och det framhålles därför att man icke nu bör vidtaga längre gående ändringar i stenkolslagen än som direkt påkallas av den ifrågasatta nya lagstiftningen. Härom anföres vidare i promemorian följande.

Till en början torde det stå klart, att de i 9 kap. stenkolslagen meddelade

föreskrifterna om eftersökande och bearbetande av fyndighet av ifrågasvarande slag har sådant samband med stenkolslagen i övrigt att de lämpligen bör stå kvar i denna lag. Vad åter angår bestämmelserna om bearbetning och export av uran m. fl. ämnen torde dessa — utom såvitt angår beryllium — jämte därmed sammanhängande straff- och förverkanderegler böra brytas ut ur stenkolslagen och efter vissa jämkningar sammanföras i en särskilda lag med de föreskrifter som enligt vad förut sagts är erforderliga i fråga om atomreaktorer och andra anläggningar samt använt atombränsle. I samband härmed torde vissa jämkningar böra vidtagas i de bestämmelser som skall stå kvar i 9 kap. stenkolslagen. Bl. a. bör i 63, 65 och 69 §§ uttrycket metaller utbytas mot den ur vetenskaplig synpunkt mera adekvata beteckningen ämnen. Vad beträffar beryllium framgår av den föregående redogörelsen att beryllium visserligen kan få betydelse för atomenergiutvinningen men att detta ämne i motsats till uran, plutonium och torium icke kan användas såsom eller omvandlas till atombränsle. Samma är förhållandet med vissa andra ämnen av betydelse för atomenergiutvinningen, såsom tungt vatten. Bibehåller man, såsom förutsatts i det föregående, bestämmelserna om koncession för utvinning av beryllium, torde det ur förevarande synpunkter icke vara erforderligt att kräva särskilt tillstånd för innehav och bearbetning av samt annan befattning med beryllium. Däremot torde det vara av betydelse att inom landet befintliga tillgångar av beryllium, berylliumföreningar eller berylliumhaltigt mineral icke föres ur landet. Sådan utförsel kan i förekommande fall förhindras med stöd av kungörelsen den 9 juni 1950 angående allmänt exportförbud.

Enligt promemorian torde det ej vara erforderligt eller ens lämpligt att i den föreslagna lagstiftningen söka att mera i detalj reglera hithörande spörsmål, utan det torde vara tillfyllest att meddela bestämmelser om att särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer skall fordras för överlåtelse, förvärv, innehav och bearbetning av och annan befattning med samt export av uran m. m. ävensom för uppförande, innehav och drift av atomreaktor eller anläggning för bearbetning av uran m. m. Därjämte bör lagen innehålla vissa allmänna bestämmelser om sådana tillstånd. Det bör sålunda stadgas, att tillstånd må kunna begränsas att avse viss tid. En dylik bestämmelse är av betydelse främst i fråga om tillstånd för enskilda. Vidare bör möjlighet föreligga enligt lagen att vid meddelande av tillstånd och under tillståndets giltighetstid uppställa de villkor som anses påkallade av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt. Tillstånd måste också under vissa förutsättningar kunna återkallas. Härutöver bör i lagen upptagas vissa bestämmelser rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen och med stöd av denna meddelade föreskrifter ävensom ansvarsbestämmelser m. m. Det bör slutligen anförtros åt Kungl. Maj:t att utforma de närmare föreskrifter som kan finnas erforderliga för tillämpningen av lagstiftningen.

Det framhålles i promemorian, att lagstiftningen bör utformas på sådant sätt, att den icke hindrar att tillståndsgivningen fortlöpande kan anpassas efter statsmakternas målsättning för det fortsatta atomenergiarbetet och de resultat som den tekniska och vetenskapliga utvecklingen kan komma att frambringa.

I förevarande sammanhang framhålles emellertid i promemorian, att det bör beaktas att enskildas yrkes- och affärshemligheter tillbörligen skyddas. I den ifrågasatta nya lagen bör därför, i likhet med vad som skett på andra områden, stadgas tystnadsplikt för den som har att utöva tillsyn å efterlevnaden av lagen och med stöd av denna meddelade föreskrifter. Vidare bör enligt promemorian kungörelsen den 4 januari 1939 med förordnanden på civilförvaltningens område jämlikt lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar kompletteras med en punkt avseende ansöknings- och andra handlingar som på grund av den föreslagna lagstiftningen inkommer till myndighet.

Yttrandena

Yttranden över atomenergiutredningens betänkande har efter remiss avgivits av justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet, hovrätten över Skåne och Blekinge, utrikesdepartementets rådgivande beredning för vissa atomkraftsfrågor, försvarsstaben, försvarets forskningsanstalt, vattenfallsstyrelsen, statskontoret, kommerskollegium, Sveriges geologiska undersökning, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, länsstyrelserna i Södermanlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Norrbottens län, atomkommittén, ingenjörsvetenskapsakademien, bränsleutredningen 1951, 1951 års strålskyddskommitté, Svenska teknologföreningen, Sveriges allmänna exportförening, Sveriges industriförbund, Landsorganisationen i Sverige, Aktiebolaget Atomenergi, Svenska elverksföreningen, Svenska gruvföreningen, Svenska vattenkraftföreningen och Svenska värmeverksföreningen.

Vid kommerskollegiets remissvar har fogats yttranden från Stockholms handelskammare, handelskammaren i Göteborg och Skånes handelskammare. Sveriges industriförbund har till sitt remissvar fogat yttranden av Sveriges mekanförbund och Sveriges varvsindustriförening.

Vidare har i anledning av betänkandet skrivelser inkommit från Allmänna svenska elektriska aktiebolaget (Asea) och Sveriges yngre naturvetares förening.

Av remissinstanserna har drygt hälften särskilt yttrat sig om den föreslagna lagstiftningen. Dessa har i princip tillstyrkt lagförslagen eller icke haft något att erinra mot desamma.

I fråga om lagstiftningens allmänna uppbyggnad har *justitiekanslersämbetet* funnit det lämpligt att i den omfattning som föreslagits skapa en särskild lagstiftning rörande kontrollen över atomenergien och att i stenkolslagen bibehålla där meddelade föreskrifter om eftersökande och bearbetande av fyndighet av det slag varom här är fråga. Även *länsstyrelsen i Södermanlands län* finner det riktigt att ur stenkolslagen utbryta i huvudsak vad som stadgas angående bearbetning och export av uran m. m. Jämväl *Svenska gruvföreningen* tillstyrker förslaget att från stenkolslagen till atomenergilagen överflytta bestämmelserna om bearbetning och export av uran m. m.

Två remissinstanser har ansett, att den föreslagna atomenergilagen bör ges begränsad giltighetstid. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* understryker angelägenheten av att lagstiftningen ständigt anpassas efter nya rön och erfarenheter. Lagen bör därför inom en ej alltför avlägsen framtid överses. Underlåtenhet härutinnan kan medföra stora olägenheter, varjämte ej nu förutsedda svårigheter kan uppstå vid det praktiska exploaterandet av den nya energikällan. Därest lagstiftningen tidsbegränsas, torde vissa garantier erhållas för att en verklig översyn kommer att äga rum. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* vill icke motsätta sig atomenergiutredningens förslag att koncentrera försöksarbetet till Aktiebolaget Atomenergi men ifrågasätter om icke denna fråga bör göras till föremål för omprövning efter viss tid. Detta skulle kunna ske exempelvis genom att den föreslagna atomenergilagen tidsbegränsas till förslagsvis tre år. Den nu föreslagna ordningens lämplighet skulle då automatiskt komma att aktualiseras och kunna bedömas med hänsyn tagen till de erfarenheter som vid denna tidpunkt kan ha vunnits av försöksarbetets effekt.

Departementschefen

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, har i samband med lagrådsremissen anfört följande: I departementspromemorian har anförts, att åtskilliga skäl talar för att staten, liksom hittills, utövar kontroll över utvinningen och användningen av uran och andra ämnen av betydelse för framställningen av atomenergi samt att denna kontroll får avse även uppförande, innehav och drift av atomreaktorer samt åtgärder med använt atombränsle. Sålunda erinras till en början om de konsekvenser ur försvars- och utrikespolitiska synpunkter som följer av den betydelse uran m. m. fått för utvinning av atomenergi. Vidare anföres att en samordning av våra tillgängliga finansiella, personella och tekniska resurser måste ske för att planerna på atomreaktorer för praktiskt bruk skall kunna förverkligas. Med hänsyn till de betydande risker som är förenade med driften av atomreaktorer betonas det allmänna intresset av att säkerhetssynpunkterna blir tillgodosedda. Slutligen har även påpekats att det internationella samarbetet på atomenergiens område, som avses i första hand skola ske mellan regeringarna, uppenbarligen förutsätter att utvecklingen på området sker under statlig tillsyn.

I syfte att möjliggöra sådan tillsyn föreslås i promemorian, delvis i anslutning till vad som på förevarande område redan nu gäller enligt stenkolslagen, en lagstiftning enligt vilken det skall krävas särskilt tillstånd för all befattning med och även utförelse av atombränslen m. m. ävensom för uppförande, innehav och drift av atomreaktor eller anläggning för bearbetning av sådana ämnen som avses skola vara underkastade kontrollagstiftningen. Annan verksamhet på förevarande område, t. ex. tillverkning av utrustning eller delar till atomenergianläggningar, omfattas däremot icke av den föreslagna lagstiftningen.

Vad sålunda föreslagits har i huvudsak vunnit remissinstansernas gillande. Även jag anser att en lagstiftning bör genomföras som möjliggör tillsyn över verksamheten på atomenergiområdet i huvudsak i den utsträckning som föreslagits i promemorian. En statlig kontroll på detta område är uppenbarligen påkallad av ett flertal, tungt vägande skäl, såsom exemplifierats i det föregående.

Den föreslagna lagstiftningen synes mig vara i allt väsentligt väl avvägd. Den är sålunda uppbyggd på sådant sätt att den icke hindrar att tillståndsgivningen fortlöpande kan anpassas efter statsmakternas målsättning för det fortsatta atomenergiarbetet och efter de resultat som den tekniska och vetenskapliga utvecklingen kan komma att frambringa. Med hänsyn härtill anser jag, i olikhet med vissa remissmyndigheter, att skäl icke föreligger att tidsbegränsa lagstiftningen. Detta ståndpunktstagande får självfallet icke hindra att sådana ändringar vidtages i lagstiftningen som kan visa sig påkallade av erfarenheter från lagens tillämpning. Principerna för tillståndsgivningen behandlas denna dag av chefen för handelsdepartementet vid anmälan av frågan om riktlinjer för utvecklingsarbetet på atomenergiområdet och jag har därför icke anledning att här uppehålla mig därvid.

Såsom förordas i departementspromemorian torde sekretessbestämmelserna på atomenergiområdet böra bli föremål för en översyn vid lämplig tidpunkt. Innan denna fråga närmare utretts, är jag dock icke beredd att föreslå någon ändring i nu gällande bestämmelser på området. Emellertid bör redan nu, till skydd för enskildas yrkes- och affärshemligheter, i den föreslagna lagen stadgas tystnadsplikt för den som handlägger eller eljest tager befattning med tillståndsärende eller som har att utöva tillsyn å efterlevnaden av lagen och med stöd av denna meddelade villkor och föreskrifter. Såsom framhållits i promemorian bör vidare kungörelsen den 4 januari 1939 med förordnanden på civilförvaltningens område jämlikt lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar kompletteras med en punkt avseende ansöknings- och andra handlingar som enligt den föreslagna lagstiftningen inkommer till myndighet.

DETALJUTFORMNINGEN

Atomenergilagen

1 §.

Departementschefen

I likhet med vad som föreslagits i promemorian anser jag, att atomenergilagen bör inledas med en bestämmelse om att tillstånd av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer kräves för varje slag av förvärv, innehav, överlåtelse, bearbetning eller annan befattning med atombränslen. Vad angår beryllium, som enligt vad i promemorian anförts visserligen kan få betydelse för atomenergiutvinningen, bl. a. såsom moderatormaterial, men

icke kan användas såsom eller omvandlas till atombränsle, delar jag den uppfattning som kommit till uttryck i promemorian att bestämmelserna i stenkolslagen om koncession för utvinning av detta ämne bör bibehållas men att särskilt tillstånd enligt atomenergilagen icke skall erfordras för annan befattning därmed.

I anledning av vad Ingeniörsvetenskapsakademien uttalat därom att forskningsarbetet bör lämnas fritt vill jag framhålla, att generella tillstånd till forskningsarbete bör kunna lämnas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som för närvarande gäller.

Beträffande frågor rörande detaljutformningen av 2 och 3 §§ torde utskottet få hänvisa till propositionen s. 24—25.

4 §.

I *promemorian* föreslås, att tillstånd skall kunna begränsas till att avse viss tid. När tillstånd lämnas till enskilda företag anses sådan begränsning regelmässigt böra ske. Enligt *promemorian* är det icke lämpligt att i lagen ange någon viss för alla fall gällande giltighetstid, utan denna bör av den tillståndsgivande myndigheten avpassas efter omständigheterna i varje särskilt fall. Tillstånd att uppföra atomreaktor bör avse väsentligt kortare tid än tillstånd att driva reaktor. Vid bestämmandet av giltighetstidens längd bör enligt *promemorian* beaktas bl. a. att den som erhåller tillstånd att driva reaktor eller anläggning för bearbetning av atombränsle m. m. får rimlig tid för avskrivning av erforderliga investeringar. Längre giltighetstid än tjugو år anses i allmänhet icke böra komma i fråga.

I andra stycket av paragrafen föreslås i *promemorian* en bestämmelse om att villkor, som finns påkallade av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt, skall kunna uppställas. Av betydelse härvidlag kan enligt vad som anföres i *promemorian* vara militära synpunkter och förhållanden som är av vikt för civilförsvaret. Befintliga tillgångar på uran kan nödvändiggöra villkor om att endast en viss mängd uran årligen får användas i en atomreaktor. Med hänsyn till de risker som är förenade med drift av atomreaktorer bör vidare kunna föreskrivas att atomreaktor skall ligga på visst avstånd från närmaste tätbebyggelse. Frågan i vilken utsträckning radioaktivt avfall må utsläppas i vatten är även av stor vikt. Vid beviljande av tillstånd enligt 1 eller 2 § i förslaget bör sålunda uppmärksammas att radioaktivt avfall som kan bli till skada icke utsläppes i vatten. Frågan om särskild förprovning i samma ordning som eljest gäller för vattenförorening beröres icke närmare i *promemorian* eftersom denna fråga torde komma att övervägas i samband med det av vattenvårdskommittén avgivna betänkandet angående förbättring av vattenvården. Enligt *promemorian* skall villkor kunna uppställas icke blott vid meddelande av tillstånd utan även under tillståndets giltighetstid, och möjlighet anses också böra finnas att ändra uppställt villkor. Särskilt den snabba tekniska utvecklingen på ifrågavarande område gör att det under ett tillståndets giltighetstid kan uppkomma behov av att uppställa villkor, som icke var aktuella när tillståndet med-

delades. När så påkallas av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt, bör uppställt villkor kunna ändras. Vidare föreslås i promemorian att meddelat tillstånd bör kunna återkallas. Förutsättning härför bör emellertid vara att uppställt villkor icke iakttages eller att eljest synnerliga skäl är för återkallelse. Om ett villkor åsidosättes i allenast ringa mån eller om det villkor som åsidosättes i och för sig är av mindre vikt, bör det däremot icke ifrågakomma att återkalla tillståndet. Ett skäl som kan föranleda återkallelse av tillstånd utan att uppställt villkor åsidosätts kan enligt promemorian vara, att någon som innehar tillstånd att driva atomreaktor i något väsentligt avseende bryter mot bestämmelserna i 1 eller 4 § i promemorians lagförslag.

I detta sammanhang framhålles i promemorian, att tillstånd bör vara personligt och alltså icke kunna överlätas. Om en kommun som erhållit tillstånd till reaktordrift i stället önskar driva reaktorn genom ett kommunalt bolag, bör därför särskilt tillstånd krävas för detta. Även om formell överlåtelse icke sker, bör nytt tillstånd stundom fordras. Så bör vara fallet om t. ex. ett bolag som erhållit tillstånd ombildas genom fusion. Vad nu sagts har ansetts ligga i sakens natur och någon uttrycklig bestämmelse i ämnet har därför icke ansetts erforderlig.

I flera av *yttrandena* har invändningar riktats mot uttalandet i promemorian att längre giltighetstid för tillstånd än tjugu år i allmänhet icke torde böra komma i fråga. *Vattenfallsstyrelsen* framhåller, att i den mån en dylik begränsning föranleder dem som överväger användning av atomenergi att i onödan räkna med avskrivning av alla anläggningsdelar på högst en på så sätt maximerad giltighetstid, ett konstlat hinder för utvecklingen därmed reses. En begränsad giltighetstid synes vara motiverad endast som en måhända oundgänglig formalitet men icke av sakskäl, när det gäller anläggningar av här ifrågasvarande slag, helst som det skall vara möjligt att ändra och komplettera villkoren under koncessionstiden. *Sveriges industrieförbund* anser det vara självklart, att tillståndets giltighetstid skall vara så lång att anläggningen hinner avskrivas. Den begränsning i denna princip som kommit till uttryck i promemorian kan förbundet därför ej acceptera. Några skäl för att begränsa giltighetstiden till tjugu år har icke anförts. Denna fråga får särskilt stor betydelse därför att värme- och elkraftkostnaderna från atomreaktorer till övervägande del härrör från anläggningskostnaderna och följaktligen starkt påverkas av avskrivningstiden. Fördenskull yrkar förbundet att den föreslagna begränsningen slopas och att möjlighet lämnas öppen för betydligt längre giltighetstid. *Aktiebolaget Atomenergi* ifrågasätter, om den till tjugu år angivna giltighetstiden är tillräcklig för avskrivning av erforderliga investeringar. *Svenska vattenkraftföreningen* framhåller, att — med hänsyn till de stora anläggningskostnaderna för en atomkraftanläggning — en begränsning av giltighetstiden till tjugu år skulle medföra att högre kraftpriser måste uttagas än vad som eljest vore nödvändigt. Föreningen förordar därför att tillstånd må kunna beviljas med en

giltighetstid av minst trettio år. Svenska elverksföreningen uttalar, att giltighetstidens längd bör anpassas till ekonomiska krav.

Justitiekanslersämbetet har i sitt yttrande berört två andra frågor. I fråga om de föreslagna bestämmelserna att det skall ligga i Kungl. Maj:ts hand att under giltighetstiden för ett meddelat tillstånd dels uppställa nya villkor — låt vara endast sådana som är påkallade av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt — och dels återkalla tillståndet, om synnerliga skäl är därtill, förefaller det ämbetet som om härigenom möjlighet beretts för förändringar av så vittgående karaktär, att de kan vara oförenliga med skälig hänsyn till tillståndshavaren. Ämbetet anser, att detta kanske kan verka hämmande på dem som till gagn för utvecklingen inom atomenergien skulle vilja göra en insats och ifrågasätter därför, om icke en regel kunde införas om rätt för tillståndshavaren att, där förändringen vore obillig mot honom, helt eller delvis erhålla gottgörelse för uppkommen förlust.

Ämbetet framhåller vidare att enligt uttalande i promemorian tillstånd enligt 4 § till utförelse av ifrågasavarande ämnen skulle, liksom tillstånd enligt 1 och 2 §§, vara personligt och icke kunna överlåtas. Vid 3 § har anförts, att detta ansetts ligga i sakens natur. Ämbetet anser att förhållandet icke torde vara lika klart beträffande utförelsetillstånd, eftersom ett sådant tillstånd icke med nödvändighet synes behöva gälla viss person utan torde kunna hänföras till varan. Anledning till ändring i lagtexten synes enligt ämbetets mening dock icke föreligga. Något missförstånd bör ej kunna uppkomma, om i tillståndsbesluten uttryckligen anges att tillståndet gäller viss person och ej må överlåtas.

Departementschefen

Såsom antytts i promemorian är det ur allmän synpunkt angeläget att möjlighet finnes att efter viss tid ompröva meddelade tillstånd. Sålunda kan den allmänna inriktningen av atomenergiverksamheten medföra behov av ändrade dispositioner. Att en viss giltighetstid anges i tillståndet synes också vara av värde för tillståndshavaren. Denne kan då, till skillnad mot vad som skulle vara fallet om tillståndet meddelats endast tillsvidare, i allmänhet räkna med att få behålla tillståndet under den angivna tiden och han kan inrikta sin verksamhet därefter. Med hänsyn till vad jag nu sagt bör tillstånd kunna begränsas till att avse viss tid. Självfallet bör härvid all rimlig hänsyn tagas till tillståndshavarens intressen. Vad angår frågan om giltighetstidens längd har några remissinstanser uttalat farhågor för att en giltighetstid om tjugو år ur ekonomisk synpunkt skulle vara alltför kort. I anledning härav vill jag framhålla, att en längre giltighetstid bör kunna bestämmas om förhållandena föranleder därtill, t. ex. om en anläggning beräknas kräva mycket stor kapitalinsats.

Såväl vid meddelande av tillstånd som under tillstånds giltighetstid bör, såsom föreslagits i promemorian, kunna uppställas de villkor som finnes påkallade av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt. Vidare bör gäl-

la att tillstånd skall kunna återkallas, om uppställt villkor icke iakttages eller eljest synnerliga skäl föranleder därtill.

Såsom justitiekanslersämbetet framhållit kan återkallelse av tillstånd eller uppställande av nya villkor medföra olägenheter för den enskilde. När fråga uppstår om att återkalla tillstånd bör självfallet tillbörlig hänsyn tagas till den enskildes intresse. Motsvarande bör gälla om det blir aktuellt att under tillstånds giltighetstid ändra uppställt villkor eller uppställa nya villkor. Någon generell regel om ersättning för de förluster som i sådana fall kan uppstå torde emellertid icke böra uppställas. Skulle det i något fall framstå som uppenbart obilligt att ersättning icke lämnas, får detta bli föremål för särskild prövning.

Tillstånd torde böra vara personligt och alltså icke kunna överlåtas. Jag ansluter mig härutinnan till vad som anförts i promemorian. Vad där sagts gäller självfallet även i fråga om utförseltillstånd. Såsom justitiekanslersämbetet påpekat bör av tillståndsbesluten klart framgå, att tillståndet gäller viss person och att det ej må överlåtas.

Beträffande 5, 6, 7 och 9 §§ må hänvisas till propositionen s. 29—30.

Med avseende å 8 § har *departementschefen* yttrat: I likhet med vad som föreslagits i promemorian anser jag, att i lagen bör finnas bestämmelser om förverkande som svarar mot innehållet i 1—3 §§. Bestämmelserna bör emellertid icke göras helt ovillkorliga utan möjlighet bör finnas att rätta förverkandepåföljden efter omständigheterna i det särskilda fallet. Detta önskemål torde bäst komma till uttryck genom den i promemorian efter mönster av ifrågasvarande bestämmelser i allmänna strafflagen valda formuleringen. I anledning av vad justitiekanslersämbetet anfört finner jag sålunda — ehuru exempel på lindrigare bestämmelser förekommer i specialstraffrätten — ej skäl att frånga den föreslagna formuleringen. Med hänsyn till den tillsyn som med stöd av 5 och 6 §§ kommer att utövas på området och till möjligheten att återkalla tillstånd för den som i något väsentligt avseende bryter mot bestämmelserna i lagen, torde det icke heller vara erforderligt att vidga möjligheterna till konfiskation på sätt riksåklagarämbetet ifrågasatt.

Även använt atombränsle omfattas av förverkandebestämmelserna. Den föreslagna lydelsen av paragrafen ger enligt min mening icke anledning till någon tveksamhet på denna punkt.

I anslutning till 10 § har *departementschefen* anfört följande: Såsom anföres i promemorian torde det ej alltid vara tillräckligt att kunna ingripa med straff mot den som underlåter att ställa sig till efterrättelse villkor som avses i 4 § eller föreskrift som tillsynsmyndigheten meddelat med stöd av 6 §. Vid sidan av straffbestämmelserna bör därför finnas möjlighet till andra åtgärder mot den försumlige. Den i promemorian valda utvägen att använda vite finner jag lämplig och jag kan i allt väsentligt ansluta mig till vad som därom anförts i promemorian. Såsom justitiekanslersämbetet och länsstyrelsen i Södermanlands län anfört kan, med hänsyn till de risker som är förenade med verksamheten på förevarande område, tänkas fall

då ett omedelbart handlande är påkallat. Dessa risker torde emellertid i huvudsak avse strålskyddsfrågor. Redan nu gäller enligt 1941 års lag om tillsyn å radiologiskt arbete m. m. att medicinalstyrelsen som tillsynsmyndighet enligt denna lag vid behov kan förordna att anläggning för radiologiskt arbete skall sättas ur bruk. Av strålskyddskommitténs remissyttrande över atomenergiutredningens betänkande framgår att kommittén avser att anpassa strålskyddslagstiftningen till den nya utvecklingen och de speciella skyddsbehov denna skapar samt att kommittén ämnar föreslå, att medicinalstyrelsens nuvarande befattning med strålskyddsfrågorna överflyttas till ett särskilt organ. Jag förutsätter att ett sådant organ kommer att få minst samma befogenheter på strålskyddets område som nu tillkommer medicinalstyrelsen. Med hänsyn till det anförda torde särskilda bestämmelser i lagen om handräckning icke vara behövliga.

Vad angår den kumulering av straff och vite som i vissa fall kan följa med den föreslagna avfattningen av paragrafen vill jag erinra om att en liknande konstruktion valts i andra fall, t. ex. i 30 § allmänna förfogandelagen.

Utskottet vill slutligen jämväl vad beträffar 11—14 §§ och övergångsbestämmelserna i förslaget, förutom till den föreslagna lagtexten hänvisa till propositionens framställning (s. 33—34).

Ändringarna i stenkolslagen

Departementschefen anför: Beträffande det i departementspromemorian framlagda förslaget till ändringar i stenkolslagen har Svenska gruvföreningen uttalat, att vägande skäl kan anföras för att överföra de i 9 kap. stenkolslagen kvarstående bestämmelserna till en särskild lag och i samband därmed verkställa en översyn av bestämmelsernas innehåll. Vad gruvföreningen sålunda anfört förtjänar enligt min mening att övervägas. Frågan kan emellertid icke behandlas i detta sammanhang. Icke heller är jag beredd att nu taga ställning till den av länsstyrelsen i Södermanlands län föreslagna förkortningen av den i 4 § stenkolslagen angivna tidsfristen. I anledning av vad bl. a. kommerskollegium anfört om innebörden av uttrycket eftersöka i 63 § stenkolslagen vill jag erinra om att genom den ändring som år 1950 vidtogs i denna paragraf infördes vissa lättnader i fråga om förberedande undersökningar av fyndigheter av nu ifrågavarande slag. I den proposition som låg till grund för lagändringen anförde jag bl. a., att stadgandet i nämnda paragraf icke torde innebära att koncession kräves för vidtagande av varje åtgärd i syfte att upptäcka en uranfyndighet och att uttrycket »eftersöka och bearbeta» närmast torde böra tolkas på samma sätt som det i gruvlagen använda uttrycket »undersöka och bearbeta».

Förslaget till ändringar i stenkolslagen föranleder i övrigt endast ett par anmärkningar från min sida. Såsom föreslagits i promemorian torde det i 63 och 65 §§ använda uttrycket metaller i samband med övriga ändringar böra utbytas mot den ur vetenskaplig synpunkt mera adekvata beteckningen

ämnen. Det torde icke vara nödvändigt att i detta sammanhang göra motsvarande ändring i 52 § gruvlagen eller i punkt 7 i övergångsbestämmelserna till gruvlagen.

Hovrätten över Skåne och Blekinge ifrågasätter i sitt yttrande om skäl föreligger att bestämma straffskalan i den föreslagna 66 § stenkolslagen annorlunda än som skett i 7 § förslaget till atomenergilag. I anledning härav vill jag framhålla, att i detta hänseende icke föreslagits annan ändring i stenkolslagen än att de nuvarande straffbestämmelserna till 63 § överföres från 68 § till den föreslagna 66 §. Någon olägenhet av att bibehålla den nu gällande straffskalan lär icke föreligga.

Lagändringarna bör i likhet med atomenergilagen träda i kraft den 1 juli 1956. Någon särskild övergångsbestämmelse torde icke erfordras.

Lagrådet

Lagrådet har lämnat de dit remitterade lagförslagen utan annan erinran än att viss ändring funnits befogad i den i 11 § i förslaget till atomenergilag upptagna straffskalan. Den sålunda föreslagna ändringen har företagits i det nu genom propositionen framlagda förslaget.

Utskottet

De föreliggande lagförslagen har tillkommit i nära anslutning till de riktlinjer för utvecklingsarbetet på atomenergiområdet, vilka framlagts för innevarande års riksdag i propositionen nr 176.

Utskottet, som icke funnit någon anledning till erinran mot lagförslagen, förutsätter, att vid lagstiftningens tillämpning de synpunkter, som anförts i utskottets utlåtande (nr 22) över propositionen nr 176, kommer att vinna beaktande.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 24 maj 1956

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Osvald, Albert Hermansson, Lindahl, Axel Jansson, Herbert Hermansson, Ebbe Ohlsson, Erik Olsson och Georg Carlsson*;

från andra kammaren: herrar Ahman, Johansson i Torp, Levin, Nyberg, Andersson i Dunker, Persson i Appuna och fru Boman samt herr Bengtsson i Halmstad.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
